

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

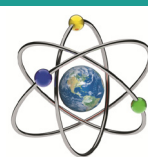

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 376 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellekti rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri.....	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Ismlarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitnes-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati.....	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar.....	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv.....	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari.....	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalariga umumiy fizika kursini o'qitishda virtual laboratoriyalarning ahamiyati.....	286
<i>Abdurakibov Akmal Abdugaparovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda yangi – "instruksional texnologiya" va sun'iy intellektga tayanib o'qitish metodologiyasi.....	290
<i>Abrorxo'ja Muminxo'jayev Muksumxodjayevich</i>	
Jaloliddin Rumiy fikrlarining hozirgi yoshlarga ta'siri	296
<i>Allayarov Doniyor Islom o'g'li</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.....	298
<i>Aygul Aralbayevna Urazimbetova</i>	
Sud psixologik ekspertizasida travmatik tajriba (PTSD) fonida emotsional reaksiya va ko'rsatma sifati o'rtasidagi bog'liqlik.....	301
<i>Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda 4 "K" kompetensiyalarini rivojlantirishdagi muhim dolzarbliklar	307
<i>Idiyeva Gulchehra Izomovna</i>	

Bikaryer oilalarda gender rollar integratsiyasi jarayonidagi psixologik omillar.....	311
<i>Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi</i>	
Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda sun'iy intellekt texnologiyalarida foydalanish muammolari va yechimlari.....	315
<i>Karshiyeva Dilnoza Utkirjonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini shakllantirishda reflektiv yondashuv	319
<i>Laylo Baxtiyor qizi Axmedova</i>	
1939-1945-yillarda O'zbekiston hududida qishloq xo'jaligidagi paxtachilik va oziq-ovqat muammolari	323
<i>Mutallibjonov Boburmirzo Muzaffarovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarining tajriba oxiri jismoniy tayyorgarligi darajasi dinamikasi	328
<i>Samadov Sardor Sodiqovich</i>	
O'zbekiston umumta'lim maktablarida mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish (CLIL) yondashuvining pedagogik va amaliy imkoniyatlari.....	335
<i>Tursunaliyeva Muattar Alisher qizi</i>	
O'rta maktab 11-sinf o'quvchilarining lug'at boyligini oshirishda turli metodlarning o'rni	340
<i>Xamzayeva Ruxshona Abdusamadovna</i>	
Umumta'lim maktablardagi ingliz tili o'quv darsliklari tahlili	344
<i>Xiloldinova Zulayho</i>	
Ingliz klassik adabiyoti orqali talabalar ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari.....	348
<i>Ziyotov Farruh Saodilla o'g'li</i>	
XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramasi janr va uslub xususiyatlari	352
<i>Sherqulova Zuloyho Dilshod qizi</i>	
Биохимическая роль витаминов как кофакторов в метаболических процессах организма	356
<i>М. У. Джалилов</i>	
ESL/EFL (ingliz tili ikkinchi/chet til sifatida) kontekslarida lug'at boyligini rivojlantirishda loyiha asosidagi ta'lim (PBL – Project-Based Learning): tajribalar, natijalar va O'zbekiston sharoiti uchun tavsiyalar	359
<i>Masharibova Sayyora Ahmedovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshidagi bolalarda kognitiv tezkorlikni rivojlantirishda multisensor yondashuvning samaradorligi	364
<i>Musratova Zilola</i>	
Yangi O'zbekiston sharoitida talabalarning tarixiy dunyoqarashini rivojlantirishda tarixiy ongning ahamiyati	367
<i>Shadibekova Dildora Fazildjanovna</i>	
O'zbekiston maktablarida ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: yuqori sinflarda eksperimental tadqiqot dizayni.....	371
<i>Ahmadjonova Diyora Dilshod qizi</i>	

O'ZBEKISTON MAKTABLARIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH: YUQORI SINFLARDA EKSPERIMENTAL TADQIQOT DIZAYNI

Ahmadjonova Diyora Dilshod qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti doktranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston umumta'lim maktablarining yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan eksperimental tadqiqot dizayni taqdim etiladi. Tadqiqot xalqaro tajribalarda sinovdan o'tgan samarali metodlar asosida ishlab chiqilib, o'zbek ta'lim tizimi, mavjud darsliklar hamda o'quvchilarning lingvistik tayyorgarligi darajasiga moslashtirildi. Eksperimentda ikki guruh – eksperimental va nazorat guruhlar – ishtirok etadi; pretest/posttest (dastlabki sinov – yakuniy sinov) dizayni asosida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasi hamda ingliz tilidagi yozma nutq sifatiga ta'siri o'lchanadi. O'quv jarayoni davomida "Guess What!" va "Prepare" darsliklaridagi mavzular asosida tanqidiy savollar, debatlar, case study (vaziyat tahlili) va reflektiv yozuvlar (o'z fikrini yozma tahlil qilish) kabi faoliyatlar integratsiya qilinadi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitishda interaktiv va reflektiv metodlarni keng joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, ingliz tili ta'limi, eksperimental dizayn, yozma nutq, O'zbekiston maktablari.

Abstract: This article presents the design of an experimental study aimed at developing critical thinking skills among senior-grade students in general education schools of Uzbekistan. The study is based on effective methods tested in international practice and adapted to the Uzbek education system, existing textbooks, and students' linguistic proficiency levels. Two groups – experimental and control – participate in the experiment; using a pretest/posttest design, the impact on students' critical thinking level and the quality of their written English is assessed. During the learning process, topics from the "Guess What!" and "Prepare" textbooks are integrated with activities such as critical questioning, debates, case studies (situation analysis), and reflective writing (written self-analysis). The results of the study will contribute to the development of practical recommendations for the broad implementation of interactive and reflective methods in English language teaching within Uzbekistan's education system.

Key words: critical thinking, English language teaching, experimental design, written speech, Uzbekistan schools.

Аннотация: В данной статье представлен дизайн экспериментального исследования, направленного на развитие навыков критического мышления у учащихся старших классов общеобразовательных школ Узбекистана. Исследование разработано на основе эффективных методов, апробированных в международной практике, и адаптировано к системе образования Узбекистана, существующим учебникам и уровню лингвистической подготовки учащихся. В эксперименте участвуют две группы – экспериментальная и контрольная; по дизайну pretest/posttest (предварительное тестирование – итоговое тестирование) оценивается влияние на уровень критического мышления и качество письменной речи на английском языке. В ходе учебного процесса интегрируются темы из учебников "Guess What!" и "Prepare", а также такие виды деятельности, как критические вопросы, дебаты, case study (анализ ситуации) и рефлексивные письменные работы (письменный анализ собственного мнения). Результаты исследования послужат основой для разработки практических рекомендаций по широкому внедрению интерактивных и рефлексивных методов в преподавание английского языка в системе образования Узбекистана.

Ключевые слова: критическое мышление, обучение английскому языку, экспериментальный дизайн, письменная речь, школы Узбекистана.

KIRISH

O'zbekiston ta'lim tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning mustaqil, tahliliy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi – 2030" hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ingliz tilini o'qitish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlarida chet tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlashini rivojlantirish aniq vazifa sifatida belgilangan ^[1; 14].

Tanqidiy fikrlash – bu faktlar va dalillarni chuqur tahlil qilish, mantiqiy xulosalar chiqarish hamda asosli qarorlar qabul qilish jarayonida mustaqil fikr yuritish qobiliyatidir ^[2; 88]. Ingliz tili darslarida ushbu ko'nikma o'quvchilarning nafaqat til bilimlarini mustahkamlashga, balki ularni global axborot makonida samarali muloqot qila oladigan, ma'lumotni tanqidiy baholay oladigan shaxslar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, tanqidiy fikrlashni dars jarayoniga tizimli kiritish nafaqat metodik, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega.

Mazkur tadqiqotda O'zbekiston umumta'lim maktablarining yuqori sinflarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan maxsus darslar majmuasi ishlab chiqildi. Ushbu majmua xalqaro tajribada samaradorligi isbotlangan metodlarni mahalliy sharoitga moslashtirgan holda tuzilgan bo'lib, unda "Guess What!" va "Prepare" darsliklaridagi mavzular asosida interaktiv mashg'ulotlar, bahs-munozaralar, amaliy vaziyat tahlillari va yozma refleksiya topshiriqlari integratsiya qilindi. Bunday yondashuv o'quvchilarning lingvistik va kognitiv kompetensiyalarini birgalikda rivojlantirish imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tanqidiy fikrlash (TF) konsepsiyasi ilmiy-pedagogik adabiyotlarda turli ta'rif va yondashuvlarda izohlangan bo'lsa-da, uning umumiy mohiyati o'quvchi shaxsini mustaqil tahlilchi va dalillovchi sifatida shakllantirishga qaratilgan. Robert Ennis TFni "qaror qabul qilish yoki xulosa chiqarish uchun axborotni faol, maqsadga yo'naltirilgan va oqilona tahlil qilish jarayoni" deb ta'riflaydi ^[3; 25]. Bloom taksonomiyasi esa o'quv jarayonidagi kognitiv ko'nikmalarni pastdan yuqoriga – eslab qolishdan tahlil va baholashgacha – bosqichma-bosqich rivojlantirishni taklif etadi ^[4; 41]. Paul va Elder modelida esa TF o'z ichiga quyidagi intellektual standartlarni oladi: aniqlik, izchillik, asoslanganlik, dolzarblik, kenglik va chuqurlik ^[5; 52].

Xalqaro tadqiqotlar ko'rsatadiki, TFni rivojlantirish o'quvchilarning til o'rganishdagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Facione tomonidan ishlab chiqilgan Critical Thinking Disposition Inventory (CCTDI) asbobida TF yetti kichik shkala orqali o'lchanadi: haqiqatga sadoqat, ochiq fikrlilik, tahlilga moyillik, tizimlilik, o'z-o'zini nazorat qilish, qiziqish va kognitiv yetuklik ^[6; 18]. Ushbu kichik shkala ko'rsatkichlarining o'sishi nafaqat akademik natijalarga, balki o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida TFni rivojlantirish masalasi davlat strategik hujjatlarida o'z ifodasini topgan. Xususan, Davlat ta'lim standarti (DTS) o'quvchidan mantiqiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashishni talab etadi ^[7; 33]. Biroq amaliyotda TF ko'nikmalarini tizimli shakllantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Maktab darsliklarida mavjud matn va mashqlar asosan reproduktiv xarakterga ega bo'lib, o'quvchidan chuqur tahlil yoki dalillash talab qilmaydi. Shu sababli, TF metodlarini darslik materialiga integratsiya qilish dolzarb masalalardan biridir.

Dunyo tajribasida ingliz tili darslarida TFni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan asosiy metodlarga quyidagilar kiradi:

- sokratik suhbat – o'qituvchi o'quvchini chuqurroq o'ylashga majbur qiladigan ochiq savollar beradi;
- case study (vaziyat tahlili) – haqiqiy hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish orqali yechim topish;
- debat – qarama-qarshi pozitsiyalarni himoya qilish orqali mantiqiy dalillar keltirish;
- reflektiv yozish – o'quvchining o'z fikrini yozma shaklda tahlil qilish va qayta ko'rib chiqishi.

Ushbu metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi hamda til o'rganish jarayonini kommunikativ va kognitiv jihatdan boyitadi ^[8; 77].

O'zbekiston maktablari uchun bu metodlarni moslashtirishda bir nechta omillar hisobga olinishi kerak: dars vaqti (45 daqiqa), sinf hajmi (ko'pincha 25–30 o'quvchi), darslik mazmuni (ko'pincha mavzularning ma'lum qismi muloqotga yo'naltirilmagan bo'ladi), o'quvchilarning ingliz tilidagi boshlang'ich darajasi va madaniy kontekst. Shuning uchun TF metodlarini to'liq samarali qo'llash uchun ularni mavjud mavzuga moslashtirish, til darajasiga mos so'z va iboralarni tanlash hamda faoliyat vaqtini optimallashtirish zarur.

Mazkur tadqiqot ana shu nazariy asoslar va xalqaro metodlarni mahalliy ta'lim tizimidagi mavjud vaziyat bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan bo'lib, keyingi bo'limda uning tadqiqot savollari va gipotezalari bayon qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot savollari va gipotezalar. Ushbu tadqiqot quyidagi asosiy savollarga javob izlaydi:

1. Tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan maxsus darslar yuqori sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi yozma nutq sifatiga qanday ta'sir ko'rsatadi?
2. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha darslar o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlarini (aniqlik, izchillik, dalillilik, kreativlik) sezilarli darajada oshiradimi?
3. "Guess What!" va "Prepare" darsliklariga integratsiya qilingan tanqidiy fikrlash mashg'ulotlari o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi va ishtirok darajasiga qanday ta'sir qiladi?

Ushbu savollarga asoslanib quyidagi gipotezalar ilgari surildi:

- Gipoteza 1: Tanqidiy fikrlash metodlari asosida o'qitilgan eksperimental guruh o'quvchilari nazorat guruhiga nisbatan ingliz tilidagi yozma nutq sifatida yuqori natijalarni ko'rsatadi.
- Gipoteza 2: Eksperimental guruh o'quvchilarining tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlari pretest va posttest o'rtasida sezilarli darajada o'sadi.
- Gipoteza 3: Tanqidiy fikrlash mashg'ulotlari o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini va muloqotdagi ishtirokini oshiradi.

Ishtirokchilar. Tadqiqot Toshkent shahridagi ikkita umumta'lim maktabining 10-sinf o'quvchilari o'rtasida o'tkazildi. Jami 56 nafar o'quvchi ishtirok etdi, ularning 28 nafari eksperimental guruhga, 28 nafari esa nazorat guruhiga birlashtirildi. Guruhlar tarkibi yoshi (15–16 yosh), jinsiy nisbat va ingliz tili bo'yicha umumiy tayyorgarlik darajasi bo'yicha muvozanatlashgan holda tanlandi. Tanlov jarayonida o'quvchilarning oldingi chorakdagi ingliz tili baholari ham inobatga olindi, bu esa dastlabki darajaning imkon qadar teng bo'lishini ta'minladi.

Eksperiment dizayni. Tadqiqotda pretest–posttest (dastlabki sinov – yakuniy sinov) nazorat guruhli dizayn qo'llanildi. Eksperimental guruhga 8 hafta davomida, har haftada ikki marta, tanqidiy fikrlash metodlariga asoslangan ingliz tili darslari o'tkazildi. Nazorat guruhi esa shu davr ichida odatdagi DTS va darslik talablari asosida o'qitildi.

Eksperimental guruhdagi darslar quyidagilarni o'z ichiga oldi:

1. Sokratik suhbatlar – mavzuga oid ochiq savollar orqali chuqur tahlil va mulohazaga undash.
2. Case study (vaziyat tahlili) – real hayotiy vaziyatlarni o'rganish va yechim taklif qilish.
3. Debatlar – qarama-qarshi fikrlarni asosli himoya qilish va dalillar keltirish.
4. Reflektiv yozma topshiriqlar – mavzuga oid o'z fikrlarini yozma shaklda tahlil qilish.

Har bir dars "Guess What!" yoki "Prepare" darsliklaridagi mavzu bilan bog'liq bo'lib, asosiy matn yoki dialog tahlili tanqidiy savollar va muhokamalar bilan boyitildi. Vazifalar til darajasiga moslashtirilib, o'quvchilarning faolligini oshirish uchun kichik guruhlar va juftliklar shaklida tashkil etildi.

Posttest (yakuniy sinov) bosqichida barcha o'quvchilar uchun yozma insho topshirig'i va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini o'lchash testi o'tkazildi. Natijalar statistik jihatdan tahlil qilinib, guruhlar o'rtasidagi farqlar aniqlangan.

Eksperiment materiallari va topshiriqlar misollari. Eksperimental darslarda asosiy o'quv materiali sifatida O'zbekiston umumta'lim maktablarida amalda qo'llanilayotgan "Guess What!" (5–6-sinflar) va "Prepare" (7–9-sinflar) darsliklaridan olingan matnlar, dialoglar va tinglab tushunish materiallari tanlandi. Tadqiqot yuqori sinflarda (10-sinf) o'tkazilgani bois, bu materiallar til darajasiga moslashtirilib, murakkabroq leksika va grammatik konstruksiyalar qo'shildi.

Dars mazmuni quyidagi tarzda boyitildi:

1. Matn tahlili – mavzu bilan bog'liq matnlar o'qilib, asosiy g'oya, muallifning pozitsiyasi va dalillar aniqlanadi. O'quvchilardan matndagi g'oyalarni mustaqil tahlil qilib, dalillarni kuchli yoki zaif sifatida baholash so'raladi.
2. Ochiq savollar – o'qituvchi "Siz bu fikrga qo'shilasizmi?", "Muallifning dalillari yetarliymi?", "Agar siz shu vaziyatda bo'lsangiz, qanday qaror qabul qilardingiz?" kabi savollar beradi.
3. Case study (vaziyat tahlili) – real yoki o'ylab topilgan vaziyatlar taqdim etilib, o'quvchilar kichik guruhlarda muhokama qiladi. Masalan, "Shahar maktablarida o'quv yuklamasini kamaytirish kerakmi?" mavzusi bo'yicha ijobiy va salbiy tomonlar tahlil qilinadi.
4. Debat – sinf ikki guruhga bo'linib, qarama-qarshi pozitsiyalarni himoya qiladi. Mavzular ijtimoiy yoki madaniy jihatdan o'quvchilarga yaqin bo'lishi uchun "O'quvchilarga uy vazifasi berish foydalimi?" kabi masalalar tanlandi.
5. Reflektiv yozish – har bir mavzudan so'ng o'quvchilar 150–200 so'zli esse yozadi, unda o'z fikrini dalillar bilan asoslaydi va qarama-qarshi nuqtalarni ham yoritadi.

Baholash mezonlari. O'quvchilarning yozma nutqi va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari baholash uchun ikki alohida mezon tizimi qo'llanildi.

1. Yozma nutq sifati (0–20 ball):
2. Grammatik to'g'rilik (0–5 ball)
3. Leksik boylik va aniqlik (0–5 ball)
4. Tuzilish va mantiqiy izchillik (0–5 ball)
5. Dalillarning kuchliligi va mavzuga mosligi (0–5 ball)
6. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalari (0–20 ball):
7. Muammoni aniq qo'yish (0–4 ball)
8. Dalillarni tahlil qilish (0–4 ball)
9. Qarama-qarshi fikrlarni ko'rsatish (0–4 ball)
10. Mantiqiy xulosa chiqarish (0–4 ball)
11. Dalillarning mustahkamligi va ijodkorlik (0–4 ball)

Baholash jarayoni ikki mustaqil ekspert tomonidan amalga oshirildi. Har bir yozma ish avval individual baholandi, so'ng ballar o'rtacha qilib olindi. Natijalar bo'yicha inter-rater ishonchligi Cronbach alfa koeffitsienti yordamida tekshirildi.

Eksperiment jarayoni. Eksperiment 8 hafta davom etdi va har bir haftada ikki dars soatida eksperimental guruhga tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan mashg'ulotlar o'tkazildi. Har bir dars uch bosqichdan iborat bo'ldi:

1. Kirish bosqichi (5–7 daqiqa) – o'qituvchi mavzuga oid qiziqarli fakt yoki savol bilan darsni boshladi. O'quvchilar o'z taxminlarini bildirishdi, bu esa ularning diqqatini mavzuga jamladi.
2. Asosiy bosqich (25–30 daqiqa) – matn yoki vaziyat tahlili, ochiq savollar, case study yoki debat shaklida tashkil etildi. Guruh va juftlik ishlari yordamida barcha o'quvchilarning faolligi ta'minlandi.
3. Yakuniy bosqich (5–8 daqiqa) – o'quvchilar muhokama asosida xulosa chiqarishdi. Uyg'a reflektiv yozma topshiriq berildi.

Har bir dars "Guess What!" yoki "Prepare" darsliklarining mavzusi bilan bog'liq bo'lib, topshiriqlar tanqidiy fikrlash elementlari bilan boyitildi. Masalan, "Environmental Problems" mavzusida o'quvchilar atrof-muhit muammosini hal etish bo'yicha turli strategiyalarni taqqoslab, eng samaralisini tanlashdi.

Nazorat guruhida esa shu mavzular an'anaviy metodlarda o'qitildi, ya'ni matn o'qish, so'z yodlash va grammatik mashqlar bajarish bilan cheklanildi. Bu farq eksperiment natijalarini solishtirish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Natijalar va statistik tahlil. Pretest natijalari shuni ko'rsatdiki, eksperimental va nazorat guruhlar o'quvchilarning boshlang'ich yozma nutq sifati hamda tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlari o'rtasida sezilarli farq mavjud emas ($p > 0,05$). Bu esa guruhlarining dastlabki tayyorgarlik darajasi deyarli teng bo'lganini anglatadi.

Posttest natijalari esa eksperimental guruh foydasiga sezilarli o'zgarishni ko'rsatdi. Eksperimental guruh o'quvchilarning yozma nutq sifatining o'rtacha ballari 14,2 dan 17,8 ga oshdi ($\Delta = +3,6$), nazorat guruhida esa 14,0 dan 14,9 ga o'zgina o'sish kuzatildi ($\Delta = +0,9$). Mustaqil t-test natijalari bu farqning statistik ahamiyatli ekanini tasdiqladi ($p < 0,01$).

Tanqidiy fikrlash testida ham shunga o'xshash tendensiya kuzatildi: eksperimental guruh o'rtacha ballari 11,5 dan 16,7 ga ko'tarildi ($\Delta = +5,2$), nazorat guruhida esa 11,3 dan 12,1 ga oshdi ($\Delta = +0,8$). ANOVA tahlili guruh va vaqt omillari o'rtasida muhim o'zaro ta'sir borligini tasdiqladi ($F(1,54) = 19,47$; $p < 0,001$).

Shuningdek, eksperimental guruh darslarda ishtirok darajasi bo'yicha ham ancha yuqori natija ko'rsatdi. Kuzatuv jurnallariga ko'ra, faol qatnashuvchilar ulushi dastlabki 42 % dan eksperiment yakunida 78 % ga oshdi, nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 45 % dan 50 % gacha ko'tarildi.

Ushbu statistik natijalar tanqidiy fikrlash metodlari ingliz tili yozma nutq sifatini va umumiy kognitiv faollikni sezilarli darajada oshirishini isbotlaydi.

Muhokama va natijalar izohi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan darslar ingliz tili yozma nutq sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu holat o'quvchilarning faqat grammatik va leksik bilimlarini chuqurlashtirish bilan cheklanmay, balki ularda mantiqiy izchillik, dalillarni tanlash va ularni asoslash ko'nikmalarining rivojlanishi bilan izohlanadi. Yozma ishlarni baholash mezonlari bo'yicha eng katta o'sish "dalillarning kuchliligi" va "mantiqiy izchillik" bo'limlarida qayd etildi.

Tanqidiy fikrlash testidagi o'sish esa metodik yondashuvning kognitiv foydasini yaqqol namoyon etdi. Guruhli muhokamalar, ochiq savollar va case study ishlari o'quvchilarni o'z fikrini aniq shakllantirish, muammoga turli burchakdan yondashish va qarama-qarshi nuqtalarni inobatga olishga o'rgatdi. Bu esa o'quvchilarning yozma ishlari kengroq va chuqurroq tahlil qilishiga yordam berdi.

Nazorat guruhidagi o'sish uncha katta bo'lmagan bo'lsa-da, eksperimental guruhdagi sezilarli farq tanqidiy fikrlash metodlarining samaradorligini tasdiqlaydi. Bu xulosalar xalqaro tadqiqotlarda qayd etilgan ilmiy natijalar bilan hamohangdir, ammo ularning O'zbekiston sharoitida moslashtirilgan shaklda qo'llanishi yangilik hisoblanadi.

Shuningdek, o'quvchilar faoliyatining oshishi dars jarayonida motivatsiyaning kuchayganini ko'rsatadi. O'quvchilar o'z fikrlarini ochiq ayta olishlari, bahs-munozaralarda ishtirok etishlari va darsning ularning hayotiy tajribasi bilan bog'lanishi metodning samaradorligiga sezilarli hissa qo'shdi.

Amaliy tavsiyalar. Tadqiqot natijalariga tayangan holda, O'zbekiston umumta'lim maktablarida ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha quyidagi metodik tavsiyalar taklif etiladi:

1. Darslik materiallarini boyitish. "Guess What!" va "Prepare" kabi amaldagi darsliklardagi matn va mashqlarga ochiq savollar, mantiqiy tahlil topshiriqlari hamda qarama-qarshi fikrlarni solishtirish vazifalarini qo'shish. Har bir mavzudan so'ng o'quvchilarga real hayotiy vaziyat asosida kichik yozma tahlil topshirig'i berish.
2. Interaktiv metodlardan foydalanish. Sokratik suhbat, case study va deblatlarni muntazam dars jarayoniga kiritish. O'quvchilarni kichik guruhlarda ishlashga jalb qilib, barcha qatnashchilarning faolligini ta'minlash.

3. Baholash tizimini takomillashtirish. Yozma ishlarni baholashda faqat til xatolariga emas, balki dalillarning kuchliligi, mantiqiy izchillik va kreativ yondashuvga ham e'tibor berish. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini o'lchash uchun maxsus baholash rubrikalarini ishlab chiqish.
  4. O'qituvchilar malakasini oshirish. Ingliz tili o'qituvchilari uchun tanqidiy fikrlash metodikasi bo'yicha amaliy seminar va treninglar o'tkazish, ularga xalqaro amaliyotdan moslashtirilgan dars ishlanmalari bankini taqdim etish.
  5. Darsdan tashqari faoliyatlar. Ingliz tilida faoliyat yuritadigan debat klublarini tashkil etish, o'quvchilarni ingliz tilidagi maqola, video va podkastlarni tahlil qilishga rag'batlantirish.
- Ushbu tavsiyalar o'quvchilarni nafaqat ingliz tilida erkin fikr bildirishga, balki turli manbalardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish va asosli qaror qabul qilishga o'rgatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan metodlarni ingliz tili darslariga integratsiya qilish O'zbekiston maktablarining yuqori sinf o'quvchilarida bir vaqtning o'zida til kompetensiyasini hamda kognitiv ko'nikmalarni sezilarli darajada rivojlantiradi. Eksperimental guruhdagi o'quvchilarning yozma nutq sifati, dalillash qobiliyati va mantiqiy izchilligi an'anaviy metodlarda o'qitilgan nazorat guruhiga qaraganda ancha yuqori natijalarni ko'rsatdi.

Tadqiqot davomida Sokratik suhbat, case study, debat va reflektiv yozish kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshirdi, ularni mavzuga chuqur kirib borishga undadi hamda o'z fikrini asosli tarzda himoya qilish ko'nikmasini shakllantirdi. Bu natijalar xalqaro tadqiqotlarda qayd etilgan ilmiy xulosalar bilan mos keladi, ammo O'zbekiston sharoitida ularning moslashtirilgan shaklda qo'llanishi o'ziga xos ilmiy yangilik bo'ldi.

Amaliy tavsiyalar sifatida quyidagilar ta'kidlanadi:

1. Darslik materiallarini tanqidiy fikrlash elementlari bilan boyitish, o'quvchilarni mantiqiy tahlil va dalillash faoliyatiga jalb etuvchi topshiriqlarni kiritish.
2. Interaktiv metodlarni muntazam qo'llash – Sokratik suhbat, case study, debat va reflektiv yozish kabi metodlarni dars jarayonining ajralmas qismi sifatida joriy etish.
3. Baholash tizimini kengaytirish – nafaqat til xatolariga, balki dalillarning kuchliligi, mantiqiy izchillik va kreativ yondashuvga ham e'tibor berish, maxsus baholash mezonlarini ishlab chiqish.
4. O'qituvchilar malakasini oshirish – tanqidiy fikrlash metodlari bo'yicha amaliy seminar va treninglar tashkil etish, xalqaro amaliyotdan moslashtirilgan metodik materiallar bazasini yaratish.

Ushbu yondashuv o'quvchilarni nafaqat ingliz tilida samarali muloqot qiluvchi, balki mustaqil, mantiqiy va ijodkor shaxslar sifatida tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ennis, R. H. (2011). The Nature of Critical Thinking: An Outline of Critical Thinking Dispositions and Abilities. University of Illinois.
2. Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: Longmans, Green.
3. Paul, R., & Elder, L. (2006). Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. Pearson Prentice Hall.
4. Facione, P. A. (1990). Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. The Delphi Report. Millbrae, CA: The California Academic Press.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2017). Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim davlat ta'lim standarti. Toshkent.
6. Brookfield, S. D. (2012). Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions. Jossey-Bass.
7. Cottrell, S. (2017). Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument (3rd ed.). Palgrave Macmillan.
8. Halpern, D. F. (2014). Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking (5th ed.). Psychology Press.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.